

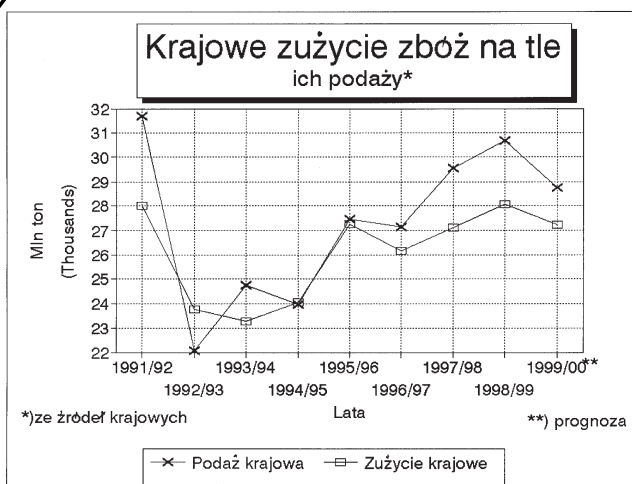

RYNEK ZBÓŻ

stan i perspektywy

ISSN 1231-3149

RAPORTY
RYNKOWE

LISTOPAD 1999

Spis treści

REASUMPCJA

- I. Uwarunkowania makroekonomiczne
- II. Krajowe zasoby
- III. Krajowe zużycie
- IV. Perspektywy handlu zagranicznego zbożami
- V. Zapasy na koniec sezonu
- VI. Interwencja rynkowa
- VII. Ceny zbóż
- VIII. Aneks statystyczny

**Przy publikowaniu całości lub fragmentów raportu oraz informacji i danych liczbowych
prosimy o podanie źródła.**

Raport przygotowano w Zakładzie Badań Rynkowych IERiGŻ
Świętokrzyska 20, 00-950 Warszawa
Kierownik Zakładu – prof. dr hab. Jan Małkowski tel: 827-36-64

AUTORZY:

Michał Kisiel

- Zakład Badań Rynkowych IERiGŻ •
Tel.: (0 22) 826-50-31 wew. 551

Wiesław Łopaciuk

- Zakład Badań Rynkowych IERiGŻ •
Tel.: (0 22) 826-50-31 wew. 719

Roman Urban

- Zakład Ekonomiki Przemysłu Spożywczego IERiGŻ •
Tel.: (0 22) 826-25-85

Joanna Jasińska

- Agencja Rynku Rolnego •
Tel.: (0 22) 623-16-59

Franciszek Blok

- Departament Rozwoju Rolnictwa MRiGŻ •
Tel.: (0 22) 623-24-11

Raport zatwierdziła w dniu 19.10.1999 r. Rada Rolniczych Analiz Ekonomicznych w składzie:
Zdzisław Adamczyk, Marian Brzóska (sekretarz), Tadeusz Chrościcki, Eugeniusz Gorzelak, Teresa Jabłońska-Urbaniak, Wojciech Józwiak,
Ryszard Kreft, Ewa Król-Pol, Jan Małkowski, Krzysztof Mateńko, Bożena Nowicka, Roman Urban, Maria Zwolińska (przewodnicząca).
Kolejny raport wydany będzie w czerwcu 2000 r.

W serii Raporty Rynkowe w najbliższym czasie ukaza się:

1. Handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi /10/ • listopad 1999,
2. Rynek ziemniaka /16/ • listopad 1999,
3. Rynek cukru /16/ • listopad 1999,
4. Rynek owoców i warzyw /15/ • listopad 1999,
5. Rynek rzepaku /16/ • grudzień 1999,
6. Rynek środków produkcji i usług dla rolnictwa /17/ • marzec 2000,
7. Rynek pasz /7/ • kwiecień 2000,
8. Rynek drobiu i jaj /17/ • maj 2000,
9. Rynek mleka /18/ • maj 2000,
10. Rynek mięsa /18/ • maj 2000,
11. Rynek zbóż /18/ • czerwiec 2000,
12. Rynek ziemi rolniczej /3/ • czerwiec 2000.

1. Sezon 1998/99 upłynął na krajowym rynku zbóż pod znakiem utrzymywania się nadwyżek podaży nad popytem, a równowaga na tym rynku przywracana była na drodze spadku cen.

2. W sezonie bieżącym doszło do znaczącego zmniejszenia, w porównaniu z r. 1998/99, zasobów zbóż ze źródeł krajowych, któremu towarzyszyć będzie głębszy spadek krajowego popytu na nie. Przewidywane zmiany relacji popytu i podaży przyczynią się do zmniejszenia, presji podaży, utrzymującej na rynku od trzech sezonów i wystąpienia zwykłych ruchów cen zbóż.

3. Zasoby zbóż ze źródeł krajowych w sezonie 1999/2000 wynoszą 29 mln ton, tj. są o około 5.6% (o 1.7 mln ton) mniejsze niż w sezonie poprzednim. Do ich spadku doszło w następstwie 5% regresu w zbiorach oraz 11% redukcji stanu zapasów początkowych. W równym stopniu (o około 6%) zmalały zasoby zarówno pszenicy jak i zbóż pastewnych.

4. Zbiory zbóż podstawowych wraz z kukurydzą w r. 1999 wyniosły 25.8 mln ton i są o 1.3 mln ton mniejsze niż w r. 1998. Regres w produkcji stanowił następstwo ograniczenia o około 2% powierzchni upraw zbożowych oraz szacowanego na 3.3%, spadku plonów uwarunkowanego m.in. stagnacją w nawożeniu, regresem w zużyciu innych środków plonotwórczych oraz niekorzystnym układem warunków pogodowych w końcowej fazie wegetacji i dojrzwania roślin. Najbardziej – o 8-9% – zmniejszyły się zbiory żyta i mieszanek zbożowych. Zbiory pszenicy i jęczmienia spadły o 5%, natomiast wzrosły pszenżyta i kukurydzy. Regres w zbiorach nastąpił na obszarze 14 województw, w tym również w najbardziej towarowych. Nieznaczny wzrost zbiorów odnotowano tylko w województwie lubuskim i podkarpackim.

5. W cyklu produkcyjnym 1998/99 z powodu pogorszenia się opłacalności produkcji zbożowej i trudności finansowych części gospodarstw doszło do 2% redukcji areалу uprawy zbóż. Po-

wierzchnia zasiewów i zbioru zbóż podstawowych w r. 1999 wyniosła 8.55 mln ha (a wraz z kukurydzą 8.66 mln ha) i była o 165 tys. ha (145 tys. ha) mniejsza niż cyklu poprzednim. Równocześnie zmalała powierzchnia uprawy ziemniaków, buraków cukrowych i strączkowych jadalnych a powiększył się areal uprawy rzepaku. Rozszerzenie powierzchni pod rzepakiem było mniejsze od ograniczenia uprawy innych ziemniaków, z czego należy wnosić, że powiększył się obszar odłogów.

6. W następstwie spadku cen zbóż, dalszego znaczącego podrożenia środków plonotwórczych, usług i nośników energii w relacji do cen zbóż, dalszego pogorszenia się kondycji finansowej gospodarstw rolnych oraz osłabienia i tak już niskiej skłonności gospodarstw do zaciągania kredytów preferencyjnych na zakup obrotowych środków produkcji, doszło do spadku zużycia środków plonotwórczych i obniżenia o 3,3% plonów zbóż. Negatywny wpływ na plonowanie wywarła ponadto susza w okresie lipca – września, a w poprzedzających ją miesiącach lokalnie występujące nawałnice i ulewne deszcze.

7. Krajowe zużycie zbóż, które w r. 1998/99 wzrosło o 3.5% do ok. 28.1 mln ton, w bieżącym sezonie ulegnie umiarkowanemu zmniejszeniu. Spadek tego zużycia ocenia się na około 0.8 mln ton (na około 3%), a ogólną chłonność rynku zbożowego na 27.2 mln ton, wobec 26.5 mln ton średnio w pięcioleciu 1994/95-1998/99. Przewidywane zmiany w popycie krajowym przebiegać będą głównie pod wpływem spadkowych tendencji w produkcji zwierzęcej. Spadek spasanania zbóż z tego tytułu szacowany jest na nieco ponad 4% (o około 760 tys. ton). W bieżącym sezonie oczekiwać należy dalszego nieznacznego spadku spożycia przetworów zbożowych, natomiast w granicach 2% może powiększyć się zużycie zbóż na cele przemysłowe, głównie jęczmienia w przemyśle piwowarskim oraz pszenicy w przemyśle skrobiowym

8. Zapotrzebowanie zbóż na paśmie, które w sezonie 1998/99 wyniosło około 18 mln ton (wzrost o 6% w porównaniu z r. 1997/98), w sezonie bieżącym może się zmniejszyć do około 17.2 mln ton.

9. Jednostkowe spożycie zbóż w sezonie 1999/00 obniży się, jednak w minimalnym stopniu, a globalne praktycznie pozostanie na dotychczasowym poziomie. Wyniesie ono niespełna 5.8 mln ton, co stanowi ekwiwalent 21% krajowego zużycia. Niewielkim zmianom ulegnie również jego struktura. Dla pokrycia zapotrzebowania na przetwory zbożowe niezbędny będzie przemiał 4.28 mln ton pszenicy, 1.24 mln ton żyta oraz 280 tys. ton pozostałych zbóż.

10. Na rynku produktów pierwotnego przetwórstwa zbóż (mąki, kasz płatków i makaronów) doszło do dalszego osłabienia pozycji przemysłowych zakładów młynarskich. W pierwszej połowie r. 1999 wzrosła tylko produkcja mąk pszennych obniżyła się natomiast znacząco produkcja pozostałych asortymentów wyrobów (kasz płatków i makaronów). Kryzys rosyjski sprawił, że spadła także wytwórczość w przetwórstwie wtórnym w szczególności trwałego pieczywa cukierniczego i wyrobów ciastkarskich. Zahamowane zostały procesy prywatyzacji i restrukturyzacji przedsiębiorstw młynarskich oraz nastąpił regres w działalności inwestycyjnej. Skutkiem tych zmian jest dalsze pogorszenie wyników ekonomiczno-finansowych młynarstwa wyrażające się nie tylko w braku zdolności generowania zysku lecz również w niskiej płynności finansowej. Doszło do tego głównie z powodu realnego spadku wartości marż, w tym także przetwórczych.

11. Na skutek zwiększenia ochrony rynku przed konkurencją zewnętrzną, dewaluacji złotego oraz zmian w systemie interwencji, w sezonie 1999/2000 dojdzie do dalszej redukcji importu zbóż oraz poprawy konkurencyjności ich eksportu. Ocenia się, że dla utrzymania na bezpiecznym poziomie zapasów w końcu sezonu 1999/2000 niezbędny będzie

import około 600 tys. ton zbóż, w tym około 400 tys. ton pszenicy. W porównaniu z r. 1998/99 eksport zbóż prawdopodobnie będzie niższy, jednak znacząco większy niż w latach 1994/95-1997/98.

12. W sezonie 1999/00 dokonano istotnych zmian w systemie interwencji na rynku zbóż, mających na celu zbliżenie cen zbóż produkowanych w kraju do poziomu światowego poprzez znaczące obniżenie poziomu cen minimalnych i ograniczenie skali bezpośrednich zakupów interwencyjnych. Dla towarowych producentów zbóż, wprowadzono system dopłat do cen skupu kompensujących negatywne skutki obniżenia cen minimalnych do 450 zł za tonę pszenicy i do 320 zł za tonę żyta. Wysokość tych dopłat została zróżnicowana w czasie – najniższa kwota dopłat 60 zł do tony pszenicy i 40 zł do tony żyta obowiązywała w sierpniu, najwyższa zaś w końcowym miesiącu funkcjonowania skupu interwencyjnego, tj. w październiku – odpowiednio 90 i 70 zł do tony skupowanego ziar-

na odpowiadającego wymogom jakościowym. Przedsiębiorcy prowadzący skup z dopłatą zostali uprawnieni do korzystania z kredytów preferencyjnych oprocentowanych w skali rocznej w wysokości 5% w sierpniu, 6% we wrześniu i 7% w październiku.

13. Rynek zbóż w bieżącym sezonie będzie bardziej zrównoważony, niż to miało miejsce w trzech poprzednich sezonach. Nadwyżka zasobów zbóż ze źródeł krajowych nad zapotrzebowaniem zostanie zredukowana z 2.6 do około 1.7 mln ton (zapas wystarczający na pokrycie najwyższej miesięcznego zapotrzebowania), co przyczynić się powinno do zwyżkowania ich cen rynkowych. W tym samym kierunku oddziaływać będzie również pogorszenie się opłacalności transakcji importowych, (co powinno skutkować redukcją importu zbóż i odpowiednim zmniejszeniem globalnej ich podaży) oraz prowadzony skup interwencyjny z dopłatą dający asumpt do wzrostu cen płaconych rolnikom poza systemem interwencji.

14. Mimo to, za nierealny uznać należy scenariusz zakładający, że w ciągu sezonu ceny pszenicy i żyta osiągną poziom ceny finalnej (ceny minimalnej z dopłatą) uzyskiwanej przez rolników w październiku (540 zł za tonę pszenicy i 390 zł za tonę żyta) Liczyć się raczej należy z tym, że rynkowe ceny pszenicy w czerwcu 2000 roku mogą oscylować wokół 500 zł/t a żyta wokół 330 zł/t. W tym stanie rzeczy wzrost cen liczony sezon do sezonu może przybrać skalę nie stwarzającą szans na liczące się zwiększenie nakładów środków plonotwórczych i zapobieżenie dalszemu regresowi w plonach i zbiorach. Przeciwdziałanie wystąpieniu tego typu zagrożenia wymagałoby wyłączenia z obrotu rynkowego na kolejny sezon zapasów operacyjnych zgromadzonych w Agencji Rynku Rolnego. Decyzje w tej sprawie powinny być podjęte nie tylko w trosce o równowagę rynku zbóż w sezonie bieżącym lecz również, a może przede wszystkim w kontekście przewidywanych zmian na tym rynku w sezonie 2000/01.

Tabela 1

Bilans zbóż ogółem* w latach 1992/93 - 1998/99 i prognoza 1999/00 (tys. ton)

Lata	1992/93	1993/94	1994/95	1995/96	1996/97	1997/98	1998/99 szacunek	1999/00 prognoza	1998/99 =100
Zapasy początkowe	2139	1383	2240	1618	1891	4190	3578	3185	89.0
Areał uprawy	8279	8467	8439	8532	8679	8857	8800	8655	98.4
Plony	2.41	2.76	2.58	3.03	2.91	2.86	3.08	2.98	96.7
Produkcja	19928	23368	21733	25859	25245	25351	27101	25780	95.1
Import	3183	804	1767	1945	3427	1463	983	600	61.0
Ogółem zasoby	25250	25555	25740	29422	30563	31004	31662	29564	93.4
Zużycie krajowe:	23774	23271	24043	27263	26149	27119	28038	27235	97.1
- spożycie	5788	5934	5800	5815	5815	5810	5805	5803	100.0
- wysiew	1860	1870	1856	1919	1990	1970	1936	1937	100.0
- zużycie przemysł.	612	544	743	1083	822	895	999	1018	101.9
- spasanie	14609	13814	14674	17277	16062	16965	18000	17240	95.8
- straty i ubytki	905	1109	970	1169	1460	1479	1297	1237	95.8
Eksport	93	44	79	268	224	307	440	290	65.9
Zapasy końcowe	1383	2240	1618	1891	4190	3578	3185	2040	64.0
Zapas/zużycie (%)	5.8	9.6	6.7	6.9	15.9	13.0	11.2	7.4	x

*) Łącznie z kukurydza ale z wyłączeniem gryki i prosa

Źródło: 1991/93 -1997/98 wg GUS, 1998/99 – 1999/00 szacunki i prognoza autorów

SUMMARY

1. In 1998/99 season Polish grain market reminded under the pressure of excessive supply. The market equilibrium was restored on the way of sloping down grain prices.

2. In the current season the level of domestic grain supply declined as compared to 1998/99. It would be accompanied by much deeper decrease in demand. Forecast changes in supply and demand will relax supply pressure remaining in the market for the last three seasons. Finally upward movement in grain prices is expected.

3. In 1999/00 domestic grain supply decreased by 5.6% or 1.7 mill tons and amounted to 29 mill ton. It was caused by 5% decline in crops and 11% contraction of opening stocks. Wheat supply and the supply of coarse grains both decreased by 6%.

4. The crops of basic grains (including maize) in 1999 totalled 25.8 mill tons, i.e. decreased by 1.3 mill tons in comparison with the previous season. Decrease in crops resulted from 2% contraction of the area sown and decline in yields by 3.3% as estimated. Lower yields reflected as well unfavourable weather condition during the last stage of vegetation period as stagnation in fertiliser use and regress in the use of other inputs. Rye and grain mixes crops declined by 8-9% followed by wheat and barley - 5%. The crops of maize and tirticale increased. The decline was recorded in 14 provinces, including those with the greatest share of marketed production. A slight increase in grain crops was observed only in two provinces: lubuskie and podkarpackie.

5. Reflecting deterioration in the profitability of grain production and weak economic condition of farms in 1998/99 season grain area shrunk by 2%. Both sown area and harvested area of basic grain in 1999 totalled 8.55 mill ha (8.66 mill ha including ma-

ize) and was by 165 thousand ha (145 thousand ha) lower than in the previous season. Accordingly the area of potato, sugar beet and legumes declined. Increase in the area sown was noted in case of rapeseed. However increase in rapeseed plantings did not offset contraction of the area under other crops thus we can assume increase in idle land.

6. Such factors as decline in grain prices, rise in relative input prices (fertilisers, pesticides, energy), deterioration of economic condition of farms, weak ability to take a loan for the purchase of inputs caused lower input use which finally resulted in 3.3% decline in average yield. Local intensive rainfalls followed by a draught that occurred in the period of July - September had also negative impact on yields.

7. Following 3.5% increase in 1998/99 up to about 28.1 mill tons, domestic use is expected to moderately decrease in the current season. The decrease can be estimated at approx. 0.8 mill tons or 3%. Total capacity of grain market is forecast at 27.2 mill tons versus five-year average of 26.5 mill tons (1994/95-1998/99). Anticipated changes in domestic demand will mainly be shaped by downward tendencies in livestock production. Feed use of grain is forecast 4% or 760 thousand tons lower than previously. Food use is expected to decline slightly. But industrial grain use, mainly barley in malt production and wheat in starch industry may increase by 2%.

8. Feed use of grain in 1998/99 totalled 18 mill tons which was 6% lower than in 1997/98. In the current season it may decline to 17.2 mill tons.

9. Per capita grain consumption in 1999/00 will insignificantly decline. However global use virtually is to remind unchanged and total slightly below 5.8 mill tons, which contributes 21% of total domestic grain use. The structure of

food use of grain will not change substantially. In order to match demand for grain products it will be necessary to mill 4.28 mill tons of wheat, 1.24 mill tons of rye and some 280 thousand tons of other grains.

10. In the market of primary processed products (flour, groats, flakes and pasta) the position of large milling companies continued to deteriorate. In the first half of 1999 only the production of wheat flour rose up in comparison with the first half of 1998. However the production of other products (pasta, groats and flakes) substantially declined. Reflecting Russian crisis the production of high processed products also decreased, particularly in case of confectionery and cakes. Undergoing processes of privatisation and restructuring in milling industry slowed down. It was accompanied by decline in investments. In result economic performance of the industry further deteriorated which is expressed by lack of ability to generate profits and low level of liquidity. Such situation was caused by decrease in the value of margins (including processing margin) in real terms.

11. Due to increased level of border protection, devaluation of PLN and changes in intervention system reduction of grain imports and improvement in export competitiveness are projected for the 1999/00 season. It is estimated that in order to assure safe level of closing stocks it will be necessary to import some 600 thousand tons of grains including about 400 thousand tons of wheat. The volume of exports is forecast lower than in 1998/99 season, but remarkably higher than in the period of 1994/95-1997/98.

12. In 1999/00 season the intervention system in grain market was subject to major changes aimed at closing the gap between domestic and world grain prices by significant reduction of minimum prices and limited scope of direct purchases. Supplementary

payment system to buying-in price was introduced for the producers who sale their grain within the intervention framework. The system is supposed to compensate negative effects of lowering minimum prices to 450 zł per ton of wheat and 320 PLN per ton of rye. The level of supplementary payment varies according to the month grain sales - from the lowest at the beginning of the intervention period - 60 zł/t of wheat and 40 zł/t of rye in August to the highest - 90 and 70/t zł respectively at the end of the period in October. Bought grain has to be of certain quality requirements. The traders providing procurement with supplementary payment were granted with preferential credits at 5% interest rate per annum if taken in August and 6 and 7% in September and October respectively.

13. In the current season grain market will be more balanced than in was in the three last marketing years. Grain surplus from domestic sources is to be reduced from 2.6 to approx. 1.7 mill tons (stocks assuring one-month demand), which may lead to increase in grain prices in the market. Deterioration of import profitability (leading to import reduction and respectively lower level of total supply) will support increase in domestic prices of grain. Undergoing intervention procurement with supplementary payments will additionally support producer prices paid outside the intervention scheme.

14. In spite of this the scenario assuming rise in the prices of wheat and rye up to the level of final price (minimum price plus

supplementary payment obtained by the producers in October- 540 zł per ton of wheat and 390 zł per ton of rye) over the season is unreal. Market prices for wheat and rye in June 2000 can rather fluctuate around 500 and 330zł/t respectively. Therefore over the season grain prices may not rise to the extent that would allow for neither significant increase in the use of inputs nor prevent from further decline in yields and crops. In order to cope up with this threat it would be inevitable to take operational stocks held by ARR out of the market for the consecutive season. Decisions as regards this situation has to reflect not only market balance in the current season but also or particularly reflect projected for 2000/01 season changes in the market.